

تحولات زندگی زنان در نظام طلبگی

مهري خدامرادی^۱

چکیده:

زندگی یک خانم طلبه خوشی ها و شیرینی های خاصی دارد و البته سختی ها و رنجهایی را نیز دارد برخی از دختران با آگاهی از خوشی ها و ناخوشی ها زندگی طلبگی را انتخاب میکنند و برخی دیگری آگاهی نسبی هم به این وضعیت ندارند از این رو ممکن است بعدها دچار مشکلات و سختی های بیشتری شوند. تربیت حوزوی، بر گرم کردن روابط و حفظ کانون خانواده به دست زنان تاکید دارد. حتی در برخی از مدارس، زنان پیش از اینکه محصل علوم دینی باشند، نقش های جنسیتی شان به عنوان مادر و همسر مطرح می شود. در این نوشتار سعی خواهیم نمود تا تحولات زندگی زنان در نظام طلبگی باز شناسیم. این تحقیق، از روش آمیزه ای و به کمک اسناد نوشتاری و سامانه های رایانه ای و نرم افزارهای علمی و روش داده پردازی توصیفی و تحلیلی بهره برده است. دستاوردها و نتایج تحقیق عبارتند از: آثار مثبت تحولات زندگی زنان در نظام طلبگی شامل موارد ذیل می شود: زندگی با ارزشهای دینی، سلامت و وفاداری، صفا و صمیمیت در زندگی، دغدغه های تحصیلی و فرهنگی، جایگاه اجتماعی و....

کلید واژه: تحولات، زندگی، زنان، نظام، طلبگی، زندگی زنان، نظام طلبگی

۱. سطح ۲، مرکز آموزشهای غیر حضوری قم.

۱. مقدمه

شاید کسانی که از بیرون، فضای حوزه را نظاره میکنند زندگی طلبگی زنان را آنچنان جدی میپندارند که سخت بتوان با آن همدلی و همراهی کرد اما ممکن است آشنایی با فضای زندگی طلبگی زنان بتواند دید واقعی تری را ارائه کند.

در مورد زنان طلبه نیز شرایط همین‌گونه است، اگر یک خانم طلبه روحیات طلبگی را بشناسد و درک درستی از زندگی طلبگی داشته باشد، ثابت قدم‌تر در مسیر تبلیغ و طلبگی قدم بر خواهد داشت.

بعضی از زنان طلبه شاید، با طلبگی آشنایی نداشته باشد اما تمایل دارند طلبه شوند و کم کم با عالم طلبگی آشنا می‌شود و بمرور با زندگی طلبگی اخت گیرند.

درخصوص تحولات زندگی زنان در نظام طلبگی مقالات جداگانه ای نوشته شده که به برخی از آن‌ها اشاره می‌کنیم:

مقاله «زی طلبگی: از منش تا سبک زندگی انسان حوزوی» اثر رحمانی جبار در مجله تحقیقات فرهنگی ایران : تابستان ۱۳۹۲، دوره ۶، شماره ۲ (پیاپی ۲۲) چاپ شد و در چکیده آمده است: این مقاله به دنبال فهم زی طلبگی و دلالت های اجتماعی و فرهنگی آن است. برای این کار بر رویکرد بوردیویی در فهم فضای اجتماعی، میدان فرهنگی و دینی و بویژه مفهوم منش تاکید شده است. داده های لازم نیز با کمک روش های اسنادی و میدانی جمع آوری شده است.

مقاله «بررسی ویژگی‌های جامعه‌شناختی نمونه نوعی محصل علوم دینی در حوزه علمیه قم (طلاب دوره سطح)» نوشته سارا شریعتی مزینانی، در مجله فصلنامه علمی پژوهشی شیعه شناسی، دوره ۱۳، شماره ۵۰، تابستان ۱۳۹۴ چاپ شد. در چکیده آمده است: این پژوهش در پی یافتن پاسخی جامعه‌شناختی برای این پرسش است که: «از زندگی طلاب چه می‌دانیم؟» در این زمینه، سؤال‌های متعددی مطرح می‌شود که غالباً حول محور ابعاد عینی، وضعیت زندگی روزمره و گرایش‌های ذهنی طلاب سازمان یافته است. هدف اصلی این پژوهش در گام نخست، آن است که ابعاد بیشتری از زندگی طلاب را بشناسیم، قالبی بودن نوع زیست

اجتماعی طلاب را بشکنیم و تکثر موجود در واقعیت زندگی آنان را تا حدی درک کنیم. هدف دوم تولید فرضیات جامعه‌شناختی قابل دفاع و برخاسته از واقعیت زندگی طلاب دوره سطح حوزه علمیّه قم است که بتواند راهنمای تحقیقات کمی - تبیینی آتی در این حوزه قرار گیرد.

هدف از انجام این مقاله پاسخ به این سوال است که تحولات زندگی زنان در نظام طلبگی چگونه است؟

فرضیه این است که آثار مثبت تحولات زندگی زنان در نظام طلبگی شامل موارد ذیل می شود: زندگی با ارزشهای دینی، سلامت و وفاداری، صفا و صمیمیت در زندگی، دغدغه های تحصیلی و فرهنگی، جایگاه اجتماعی و

۲. مفهوم شناسی

الف) تحولات

کلمه تحولات در لغت به معنای استحالته، انقلاب، تبدل، تبدیل، تصریف،^۱ تطور، تغیر، تغییر، دگرگونی، گردش، گرویدن، گشتن،^۲ تغییر یافتن، دگرگون شدن، متحول شدن آمده است.^۳

ب) زنان

در قرآن زن را این گونه تعریف کرده است :

زنان برابر با مردان هستند^۴ یعنی: هم از نظر پاداش و مجازات و هم عبادات و ...، زنان با مردان برابر و مساوی هستند و از دیدگاه قرآن و اسلام ، زنان می تواند به صورت بی واسطه و مستقیم خرید و فروش کند و حق مالکیت و انجام دیگر معاملات و مبادلات را دارند و در

^۱ .دهخدا، لغت نامه ،ذیل واژه تحول.

^۲ . معین، فرهنگ معین، ذیل واژه تحول.

^۳ . عمید، فرهنگ فارسی عمید، ذیل واژه تحول.

^۴ . احزاب: ۳۵.

سرنوشت خانوادگی و اجتماعی و سیاسی و... خود مشارکت نمایند و این یکی از جلوه های تجلیل زن و مادر در اسلام و قرآن است.^۱

ج) نظام

آنچه که از بررسی اکثر کتب لغت معتبر؛ می توان در مورد معنای صحیح لغت نظام که از ریشه نظم گرفته شده است، به دست آورد، انضمام و همراه کردن چند چیز به یکدیگر است و مثال مشترکی که بیشتر این کتب آورده اند به این صورت است که وقتی دانه های تسبیح و یا مروارید و یا هر چیزی با ماهیت این گونه به رشته درمی آیند و با یکدیگر همراه می شوند، به این کار «انتظام» می گویند و به خروجی ای که از این عمل بدست می آید «نظام» می گویند.^۲

«شهید صدر» بیان می دارد که اسلام در ورای احکام، دارای یک نظام بنیادی است که «مکتب» اجتماعی اسلام است.^۳

«آیه الله محسن اراکی» می نویسد:

«در تعریف نظام اجتماعی (نظام به معنای کلان) می توان چنین گفت: الگوی روابط متقابل و منظم حاکم بر جمعی از انسان های دارای هدف مشترک و برخوردار از رهبری و مدیریت مرکزی واحد.»^۴

د) طلبگی

^۱ . معرفت، زن در نگاه قرآن و در فرهنگ زمان نزول، ص ۲.

^۲ . فراهیدی ، کتاب العین، ج ۸، ص ۱۶۶؛ ابن منظور، لسان العرب، ج ۱۲، ص ۵۷۹.

^۳ . صدر، موسوعه الشهید الصدر، ص ۲۱۰.

^۴ . اراکی، فقه نظام سیاسی اسلام (جهان بینی سیاسی)، ص ۵۳.

طلبگی فصل اول حیات روحانی است، و روحانیت امتداد طبیعی طلبگی. طلبگی فصل آموختن و پرورده شدن است.

طلبه کسی است که عمده زمان و توان خود را صرف رسالت های نهاد روحانیت گرداند. وابستگی چنین کسی به حوزه علمیه و صنف روحانی حقیقی است. در حالی که وابستگی کسی که درس حوزه خوانده و لباس روحانی پوشیده ولی به کسب و کار، ویرایش یا فعالیت اداری مشغول شده، به حوزه مجازی و به قول ادیبان به اعتبار ما کان است.^۱

۳. آثار مثبت تحولات زندگی زنان در نظام طلبگی

الف) زندگی با ارزش های دینی

بشر همواره در دوره حیات خود از کم و کیف تعلیم و تربیت پیگیری کرده است. تأمل و دقت در اندیشه متفکران، متألّهان و عالمان تربیت نشان می دهد که آنان تعلیم و تربیت را مرتبط با هدف و فلسفه حیات مورد توجه قرار داده اند.^۲

یکی از آثار مثبت تحولات زندگی زنان در نظام طلبگی، زندگی با ارزش های دینی است.

پرسش از تعلیم و تربیت انسان و سؤال از هدف زندگی در عصر تجدد به دلیل روابط مادی انسان با طبیعت، بی اهمیت تلقی شده است. یکی از آثار شوم توجه نکردن به کار تعلیم و تربیت درست، عدم پایبندی به ارزش های الهی، رهاشدگی انسان به حال خود، هواپرستی و پیروی از تمایل های نفس و طغیانگری است. یکی از عوامل اساسی رواج طغیان و بی بند و باری هایی که قرن ما را دچار آشفتگی های جنون آمیز نموده، بی اعتنائی به معصیت و گناه است.^۳

^۱ . نوری، هویت صنفی طلبه و معنای طلبگی، ص ۵۶.

^۲ . حسن زاده، عوامل تحکیم خانواده در فرهنگ اسلامی، ص ۶۲.

^۳ . جعفری تبریزی، ترجمه و تفسیر نهج البلاغه، ج ۳، ص ۳۲۹.

طلبه احترام خاصی قائل هستند و این احترام شوهر و فرزندان زن طلبه را نیز دربر میگیرد این مساله از منظر اجتماعی میتواند برای شوهر زن طلبه جذابیت هایی را داشته باشد.^۱

در انتقال هدف و رسالت طلبگی به خانواده در وهله اول خود زن طلبه نقش آفرین است و هنگام تشکیل خانواده باید شرایط خود را دقیقاً برای طرف مقابل شرح دهد تا او نیز بتواند با نگاهی روشن و آگاه تصمیم بگیرد.

حوزه نیز در انتقال هدف و رسالت طلبگی به خانواده‌های طلاب بسیار نقش دارد و همان‌طور که بسیاری از سازمان ها و نهادها برای خانواده‌ها جلساتی می‌گذارند، حوزه نیز می‌تواند با برگزاری جلساتی به صورت غیرمستقیم نقش و جایگاه زن طلبه در جامعه را برای طلاب شرح دهد.^۲

و) زن طلبه و خانواده کانون مهر و محبت و آرامش

زن طلبه و خانواده کانون مهر و محبت و آرامش است. خانواده طلبه نیاز انسان به دوست داشتن و محبوب واقع شدن را تامین و تضمین می‌نماید؛ زیرا خداوند میان زوجین مودت و محبت برقرار نموده است.

تعبیر «وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً» در آیه ۲۱ سوره مبارکه روم به این امر اشاره می‌کند که می‌فرماید:

«وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ» و از نشانه‌های او اینکه همسرانی از جنس خودتان برای شما آفرید تا در کنار آنان آرامش یابید، و در میانتان مودت و رحمت قرار داد؛ در این نشانه‌هایی است برای گروهی که تفکر می‌کنند! «

^۱ . تعدادی از نویسندگان، خوشی و ناخوشی زندگی با یک طلبه، ص ۶.

^۲ . نخعی‌پور، درک شرایط زندگی طلبگی لازمه همراهی با یک حوزوی، ص ۴ و ۵.

وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَ رَحْمَةً یعنی میان شما به وسیله ازدواج، دوستی و مهره آن ی ایجاد کرد در صورتی که پیش از آن هیچ سببی از قرابت و یا خویشاوندی در میان شما نبود که موجب دوستی و مهره آن ی گردد.^۱

پس خدای سبحان اضافه بر نعمت آرامش و آسایش یک نوع مودت و دوستی و مهره آن ی مخصوصی بین شما همسران قرار داده که ادامه زندگی بدون آنها مشکل و متعذر خواهد بود و از جمله گواهان برای این موضوع: متارکه و طلاق‌هائی است که به علت عدم مودت و دوستی بین همسران مشاهده می‌شود (وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَ رَحْمَةً) و تردیدی نیست که ایجاد مودت و محبت و رحمت در میان زن و شوهری که هیچگونه سابقه قبلی نداشته است یکی از علائم و نشانه‌های وجود و یکتائی پروردگار می‌باشد.^۲

زن طلبه و سربازی امام زمان عشق و علاقه است و زندگی در کنار کسی که خود را خادم امام عصر (عج) می‌داند آرامش را همراه خود دارد.

در آگاه‌سازی خانواده‌ها نسبت به اهداف و رسالت زن طلبه سیستم حوزه و خود طلاب نقش دارد و هر کدام تأثیر خود را می‌گذارند.

سیستم حوزه می‌تواند با برگزاری برخی از برنامه‌های فرهنگی خانواده‌های زنان طلبه را نسبت به مسیری که یک زن طلبه باید طی بکند و اهداف آشنا کند اما بیشتر از سیستم حوزه خود زن طلبه در این قضیه نقش دارند.^۳

^۱. طبرسی، جوامع الجامع، ج ۵، ص ۳۱.

^۲. نجفی، تفسیر آسان، ج ۱۵، ص ۳۳۵.

^۳. نخعی‌پور، درک شرایط زندگی طلبگی لازمه همراهی با یک حوزوی، ص ۶.

نتایج

در مورد فعالان فرهنگی و به ویژه زن طلبه اگر شوهر یک زن طلبه روحیات او را بشناسد و درک درستی از زندگی با یک زن طلبه داشته باشد، آن زن طلبه نیز ثابت قدم‌تر در مسیر تبلیغ قدم بر خواهد داشت.

بعضی شوهران طلاب ممکن است با عالم طلبگی زن طلبه آشنایی نداشته باشد اما خود فرد را می‌شناسد و تمایل دارد با او ازدواج کند و کم‌کم با عالم طلبگی زن طلبه آشنا می‌شود و بمرور با زندگی طلبگی اخت می‌گیرد. البته ممکن است برخی از مردان نیز بعد از ازدواج چندان هماهنگی با زندگی طلبگی دختران طلبه نداشته باشند و دیده می‌شود که همسر خود را از ارزشهای طلبگی دور می‌کنند.

آثار مثبت تحولات زندگی زنان در نظام طلبگی شامل موارد ذیل می‌شود: زندگی با ارزشهای دینی، سلامت و وفاداری، صفا و صمیمیت در زندگی، دغدغه‌های تحصیلی و فرهنگی، جایگاه اجتماعی و... .

بشر همواره در دوره حیات خود از کم و کیف تعلیم و تربیت پیگیری کرده است. تأمل و دقت در اندیشه متفکران، متألهان و عالمان تربیت نشان می‌دهد که آنان تعلیم و تربیت را مرتبط با هدف و فلسفه حیات مورد توجه قرار داده‌اند.

پس خانواده تازه تأسیس زن طلبه، با جاده‌ای ناهموار و گردنه‌هایی طولانی روبه‌روست. دو جوانی که هنوز جایگاه شغلی ثابتی برای خود نیافته‌اند، با عدم توجه به نیازها و بدهی‌های مربوط به تعهدات مالی تحصیل و تهیه مسکن و یا هزینه‌های تولد و نگهداری فرزند نیز روبه‌رو می‌شوند.

از سوی دیگر، به دلیل جوانی زوجین، مرد، خواهان مصاحبت بیشتر زن طلبه با اوست و توقع دارد که خانمش، وقت بیشتری را برای با هم بودن بگذارد. خواسته‌ها و انتظارات و نیازهای پیشین خویشان، دوستان، همسایگان و همکاران را نیز باید افزود.

منابع

❖ قرآن مجید.

الف) فارسی

۱. اراکی، محسن، **فقه نظام سیاسی اسلام (جهان بینی سیاسی)**، بی جا: دفتر نشر معارف، ۱۳۹۳.
۲. بروجرودی، سید محمد ابراهیم، **تفسیر جامع**، تهران: انتشارات صدر، ۱۳۶۶ ش.
۳. تعدادی از پژوهشگران، «**راهبردهای زنان طلبه در حفظ بنیان خانواده و چالش های ارتقاء**»، پایگاه سازمان خبرگزاری جمهوری اسلامی (ایرنا)، ۱۳۹۸/۰۲/۲۹.
۴. تعدادی از نویسندگان، «**خوشی و ناخوشی زندگی با یک طلبه**»، پایگاه خبری-تحلیلی مشرق نیوز، ۱۳۹۳/۰۱/۳۱.
۵. جعفری تبریزی، محمدتقی، **ترجمه و تفسیر نهج البلاغه**، بی جا: بنیاد نهج البلاغه، ۱۳۷۱.
۶. حسن زاده، صالح، «**عوامل تحکیم خانواده در فرهنگ اسلامی**»، مجله پژوهش نامه معارف قرآنی، دوره ۴، شماره ۱۵، زمستان ۱۳۹۲، صفحات ۴۵-۶۸.
۷. حسینی همدانی، سیدمحمد حسین، **انوار درخشان**، تهران: کتابفروشی لطفی، ۱۴۰۴ ق.
۸. دهخدا، علی اکبر، **فرهنگ دهخدا**، تهران: موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، ۱۳۷۷.
۹. سید رضی، محمد بن حسین، **نهج البلاغه**، ترجمه: محمد دشتی، تهران: لاهیجی، ۱۳۷۹ ش.
۱۰. عمید، حسن، **فرهنگ فارسی عمید**، تهران: انتشارات امیرکبیر، ۱۳۵۵.
۱۱. قرائتی، محسن، **تفسیر نور**، تهران: مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، ۱۳۸۸ ش.
۱۲. محمدی ری شهری، محمد، **تحکیم خانواده از نگاه قرآن و حدیث**، قم، مشعر، ۱۳۸۷.
۱۳. مطهری، مرتضی، **نظام حقوق زن در اسلام**، تهران: صدرا، ۱۳۹۲.
۱۴. معرفت، محمدهادی، «**زن در نگاه قرآن و در فرهنگ زمان نزول**»، مجله پژوهشهای قرآنی، شماره ۲۵ و ۲۶ ویژه نامه زن در قرآن، ۱۳۸۰.
۱۵. معین، محمد، **فرهنگ فارسی معین**، تهران: فرهنگ نما، ۱۳۸۷.

۱۶. مکارم شیرازی و دیگران، ناصر، اخلاق در قرآن، قم: مدرسه الامام علی بن ابیطالب، ۱۳۷۸ ش.

۱۷. _____، تفسیر نمونه، قم: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۰ ش.

۱۸. نجفی خمینی، محمد جواد، تفسیر آسان، تهران: انتشارات اسلامی، ۱۳۹۸ ق.

۱۹. نخعی پور، علیرضا، «درک شرایط زندگی طلبگی لازمه همراهی با یک حوزوی»، پایگاه ایکن، ۸/۰۷/۱۳۹۴.

۲۰. نوری، محمد، «هویت صنفی طلبه و معنای طلبگی»، مجله رهنامه پژوهش، ش ۵، ۱۳۹۱.

ب) عربی

۲۱. ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۹۸۸ م.

۲۲. صدر، محمد باقر، موسوعه الشہید الصدر، بی جا: مرکز الابحاث و الدراسات التخصصیه للشہید الصدر، ۱۴۳۴.

۲۳. طباطبائی، محمد حسین، المیزان فی تفسیر القرآن، بیروت: موسسه الاعلمی للمطبوعات، بی تا.

۲۴. طبرسی، ابوعلی الفضل بن الحسن، تفسیر مجمع البیان، انتشارات فراهانی، تهران، ۱۳۸۰ ش.

۲۵. _____، جوامع الجامع، شریف رضی، قم، ۱۳۷۷ ش.

۲۶. فراهیدی، الخلیل بن أحمد، کتاب العین، قم، مؤسسه دار الهجرة، ۱۴۰۹ ق.

۲۷. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، تهران: کتابفروشی علمیه اسلامی، ۱۳۶۹.